

Nr 20.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.; given Stockholms slott den 10 januari 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag,
dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Lag
om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag skall under år 1941 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande en sjättedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för året. Dyrtidstillägg utgår dock icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor om året.

Dyrtidstillägg utbetalas halvårsvis å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Tillägg, som förfaller till betalning tidigare än under kalenderhalvårets sista månad, utgår med oförändrat belopp, även om tilläggspensionen, invalidunderstödet eller barnbidraget minskas eller upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden infaller. Dyrtidstillägg utgår icke, där tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag upphört att utgå, när dyrtidstillägg eljest skulle hava förfallit till betalning.

2 §.

Till kostnaderna för dyrtidstillägg bidraga kommuner och landsting med belopp, motsvarande en sjättedel av deras andelar i kostnaderna för under år 1941 utanordnade tilläggspensioner, invalidunderstöd och barnbidrag.

Återstående kostnad för dyrtidstillägg bestrides av staten.

3 §.

Bestämmelserna i lagarna om folkpensionering och om barnbidrag skola, där ej annat följer av 1 och 2 §§, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägg; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad utgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 10 januari 1941.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkterna 40, 41 och 43) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1941/42 såsom förslagsanslag beräkna *dels* till Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m. 145,000,000 kronor, *dels* till Barnbidrag 13,000,000 kronor, *dels ock* till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar 1,050,000 kronor. Jag anholder nu att till fortsatt behandling få upptaga dessa spörsmål.

Samtidigt härmed vill jag erinra därom, att pensionsstyrelsen, såsom i statsverkspropositionen omnämnts, med skrivelse den 28 november 1940 framlagt en inom styrelsen verkställd utredning rörande de vägar, som kunna vara framkomliga för att med hänsyn till levnadskostnadsstegringen förbättra folkpensionerna. Vid denna utredning har till prövning upptagits jämväl spörsmål rörande förbättring av invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättning.

Till en början anser jag mig böra redogöra för de gällande författningsbestämmelser, som äro av intresse i förevarande sammanhang.

Gällande författningsbestämmelser.

Folkpensioner och invalidunderstöd.

Lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering trädde i kraft den 1 januari 1937, då 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring i princip upphörde att gälla. Lagen om folkpensionering har sedermera undergått vissa ändringar, bland annat genom lag den 23 april 1937 (nr 163). Genom sistnämnda lag genomfördes dyrortsgradering av de i folkpensionerna ingående tilläggspensionerna från och med den 1 januari 1938.

Enligt lagen om folkpensionering skall i princip envar svensk medbor-

gare erlægga pensionsavgifter samt på grund av dem och med bidrag av allmänna medel erhålla folkpension (1 § första stycket). Rätt till folkpension inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen (1 § andra stycket). För rätt till folkpension förutsättes, att vederbörande erlagt åtminstone någon honom påförd obligatorisk pensionsavgift (6 § 1 mom.). Skyldighet att erlægga sådana avgifter föreligger i regel för varje svensk medborgare i åldern 18—65 år (4 §). Folkpensionen består dels av grundpension, dels av tilläggspension (6 §). Den förra motsvarar avgiftspension enligt äldre rätt och utgår till var och en som erlagt någon pensionsavgift enligt nya lagens bestämmelser. Grundpensionen utgöres av dels ett fast belopp, enligt huvudregeln 70 kronor, dels ock ett efter vars och ens erlagda pensionsavgifter växlande belopp, utgörande en tiondel av avgifterna. Rätten till tilläggspension är förenad med viss prövning av behovet i varje särskilt fall. Tilläggspensionen, som utgår efter samma grunder för alla utan hänsyn till kön, civilstånd eller andra dylika omständigheter, är graderad efter dyrtid (6 § 2 mom). Riket är för detta ändamål indelat i tre ortgrupper. Tilläggspensionens maximibelopp är 250 kronor i ortsgrupp 1, som omfattar orter med de lägsta levnadskostnaderna, 350 kronor i ortsgrupp 2 och 450 kronor i ortsgrupp 3. Enligt i folkpensioneringslagen meddelade övergångsbestämmelser (40 §) utgår tilläggspension även till personer, som erhållit pension enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, men med hänsyn till att dessa icke komma i åtnjutande av grundpension, som i regel skulle utgå med avsevärt högre belopp än det, vartill avgiftspension uppgår, har tilläggspensionens maximibelopp för dem satts 50 kronor högre än för andra eller 300 kronor i ortsgrupp 1, 400 kronor i ortsgrupp 2 och 500 kronor i ortsgrupp 3. På därom av vederbörande kommun gjord framställning äger Konungen in fråga om ort, vilken gränisar till ort i högre ortsgrupp, förordna, att tilläggspension under vissa förutsättningar må på visst sätt förhöjas (6 § 3 mom.). Den tilläggspension, som i det särskilda fallet skall utgå, beräknas genom att från maximibeloppet draga $\frac{7}{10}$ av den pensionsberättigades årsinkomst i vad denna må överstiga 100 kronor (6 § 2 mom. första stycket). Årsinkomst, som i lagen om folkpensionering avses, utgör den inkomst, som den pensionsberättigade skäligen kan antagas komma att tillsvidare årligen åtnjuta (7 §). Vissa inkomstslag skola emellertid icke alls medräknas och vissa slags inkomster äro på det sättet privilegierade, att de intill visst sammanlagt belopp, olika för de skilda ortsgrupperna, icke medräknas.

Värdering av naturaförmåner, i den mån sådana ingå i pensionsberättigad persons inkomst, sker enligt *kungl. brev till pensionsstyrelsen den 30 juni 1937 angående fastställande av regler för uppskattning enligt lagen om folkpensionering av naturaförmåner* (sv. förf. saml. nr 869). Enligt de sålunda fastställda reglerna skola naturaförmåner i regel åsättas vissa, med hänsyn till bland annat tilläggspensionens maximibelopp bestämda värden.

Sedan pensionsbelopp blivit i vederbörlig ordning bestämt, skall pensionsstyrelsen utfärda pensionsbrev, vilket därefter genom pensionsnämndens

försorg skall tillställas den, som äger uppbära pensionen (31 § lagen om folkpensionering).

Även om folkpension (eller invalidunderstöd) är förenad med pension på grund av sådana avgifter, som enligt 35 § lagen om folkpensionering kunna frivilligt erläggas till pensionsstyrelsen, utfärdas för pensionstagaren endast ett pensionsbrev.

Enligt *förordningen den 28 juni 1935 (nr 435) om invalidunderstöd*, vilken trädde i kraft samtidigt med lagen om folkpensionering, kunna till arbete varaktigt oförmögna personer, som icke påförts någon pensionsavgift och därför icke äga rätt till grund- och tilläggspension, tidigast från fyllda 16 år erhålla invalidunderstöd under villkor och med belopp som äro stadgade beträffande tilläggspension. Rätt till invalidunderstöd må enligt nämnda förordning, där särskilda skäl därtill äro, tillerkännas även den, som fått någon eller några pensionsavgifter sig påförda men underlåtit att erlägga dessa avgifter.

Till kostnaden för tilläggspensioner och invalidunderstöd bidraga primärkommunerna och i vissa fall landstingen efter i 13 och 40 §§ lagen om folkpensionering stadgade grunder. Enligt 13 § skall kommuns andel i kostnaderna utgöra för orter tillhörande ortsgrupp 1 en åttondel, för orter tillhörande ortsgrupp 2 en femtedel och för orter tillhörande ortsgrupp 3 en fjärdedel; dock skall, därest Stockholm eller Göteborg hänföres till sistnämnda ortsgrupp, stadens andel utgöra tre tiondelar. I fråga om tilläggspension, som helt eller delvis grundar sig å fastställelse av pensionstillägg före den 1 januari 1937, skall jämlikt 40 § jämte vederbörande kommun landstinget bidraga med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen. Beträffande samma slags tilläggspensioner skall även stad, som icke deltagar i landsting, utöver vad i 13 § stadgats bidraga med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen. Med vad av kostnaden för folkpensioner och invalidunderstöd återstår efter avdrag av primärkommunernas och landstingens bidrag och tillskott från folkpensioneringsfonden bidrager staten. — Pensionsförhöjning jämlikt 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering utbetalas av vederbörande kommun, som äger att av statsmedel utfå ersättning med hälften av vad för ändamålet utgivits.

Angående sättet och tiden för utbetalning av pensioner och understöd jämlikt lagen om folkpensionering och förordningen om invalidunderstöd finnas bestämmelser meddelade i en *kungörelse den 18 december 1936 (nr 615)*, ändrad genom kungörelse den 30 december 1940 (nr 1033). Utbetalning sker som regel genom postverkets förmedling å viss postanstalt, varom anvisning lämnas i pensionsbrevet. Pension på grund av frivilliga avgifter enligt 35 § lagen om folkpensionering utbetalas emellertid, enligt pensionsstyrelsens bestämmande, antingen i nyssnämnda ordning eller ock från pensionsstyrelsen genom postgiro. Pensionens utbetalningstermin beror på dess storlek. Sålunda sker utbetalningen månadsvis, om pensionens årliga belopp uppgår till 120 kronor eller mera, kvartalsvis under kalenderkvartalets sista månad,

om beloppet uppgår till 80 men ej till 120 kronor, halvårsvis i juni och december, om beloppet uppgår till 50 men ej till 80 kronor, samt helårsvis i december, om beloppet ej uppgår till 50 kronor eller ock pensionen tillkommer någon som flyttat ur riket. Pensionsutbetalning verkställs tidigast den 15 i utbetalningsmånaden eller, om den dagen inträffar å sön- eller helgdag, nästpåföljande söckendag. För utbekommande av förfallna belopp innehar varje pensionstagare ett häfte färdigtryckta kvittenser, å vilka pensionsbrevets nummer samt till betalning förfallet pensionsbelopp och förfallotiden för detsamma finnas angivna. Kvittenshäftena äro tryckta å olikfärgat papper allteftersom utbetalning av pensionen sker månads-, kvartals-, halvårs- eller helårsvis. Ett i ett sådant häfte ingående kvitto, vederbörligen undertecknat, avlämnas till postverket varje gång förfallet belopp lyftes.

Barnbidrag.

Enligt *lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag*, vilken trädde i kraft den 1 januari 1938, kunna från och med sistnämnda dag utgå särskilda bidrag, barnbidrag, till uppehälle och uppfostran åt vissa barn, som äro svenska medborgare och som stadigvarande vistas här i riket (2 §). De till barnbidrag berättigade barnen kunna med hänsyn till förutsättningarna för barnbidrags erhållande samt beloppens storlek indelas i tre grupper, nämligen barn vilkas föräldrar eller med dem jämställda försörjare avlidit (föräldralösa barn), barn vilkas fader eller med honom jämställd försörjare avlidit (faderlösa barn) samt barn, adoptivbarn eller styvbarn till vissa på grund av varaktig arbetsoförmåga till folkpension berättigade försörjare (barn till arbetsoförmögna) (4 §). Barnbidraget, som är graderat efter dyrtid i likhet med tilläggs pensioner och invalidunderstöd, utgör för föräldralösa barn 300 respektive 360 och 420 kronor för år (5 § 1 mom.). För övriga grupper barn utgör bidraget 240 respektive 300 och 360 kronor med viss nedsättning för varje barn vid förekomsten av två eller flera bidragsberättigade barn inom en familj (5 § 2 mom.). För barn under två år höjes bidraget med 60 kronor (5 § 4 mom.). Bidraget minskas efter vissa regler med hänsyn till försörjarens (5 § 2 mom.) och barnets (6 §) inkomst och utgår ej för längre tid än till och med den månad, under vilken barnet fyller sexton år (2 §). — Jämväl barnbidrag må i vissa fall höjas i fråga om ort, som gränsar till ort i högre ortsgrupp (5 § 3 mom.).

Kostnaderna för barnbidrag bestridas av staten och kommunerna enligt samma grunder, som gälla för tilläggs pensioner (14 § samt 5 § 3 mom. andra stycket).

Enligt *kungörelse den 5 november 1937 (nr 922)* utbetalas barnbidrag från pensionsstyrelsen genom postgiro. Angående utbetalningstermin gälla samma regler som i fråga om folkpensioner och invalidunderstöd.

Blindhetsersättning.

Enligt *förordningen den 20 april 1934 (nr 105) om blindhetsersättning* utgår med vissa undantag blindhetsersättning med ett fast belopp av 500 kronor om året till envar svensk medborgare över 16 år som saknar synför-

måga eller vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt att han saknar ledsyn (1 och 2 §§). Till skillnad från vad som gäller i fråga om tilläggspension, invalidunderstöd och barnbidrag är rätten till blindhetsersättning oberoende av behovsprövning i egentlig mening. Endast den är i detta avseende utesluten från rätt till blindhetsersättning, vars egen eller försörjningspliktiga anhörigas ekonomiska ställning är sådan, att blindhetsersättning rimligen icke bör utgå (2 §). Kostnaden för blindhetsersättning bestrides helt av staten (11 §).

Även blindhetsersättning utbetalas, jämlikt *kungörelse den 30 juni 1934 (nr 418)*, från pensionsstyrelsen genom postgiro. Utbetalningen sker, i enlighet med av ersättningstagaren uttalat önskemål, antingen kvartalsvis under sista månaden i kvartalet eller ock månadsvis.

Kommunala pensionstillskott m. m.

Till utfyllande av bland annat folkpension, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättning kan kommun, jämlikt *lagen den 18 juni 1937 (nr 384) om kommunala pensionstillskott m. m.*, under vissa förutsättningar lämna understöd utan fattigvårdskaraktär.

Jag övergår nu till en närmare redogörelse för den inledningsvis omnämnda, av pensionsstyrelsen den 28 november 1940 framlagda utredningen.

Utredning av pensionsstyrelsen.

Dyrtidsförbättring av folkpensioner och invalidunderstöd.

Allmänna synpunkter.

Pensionsstyrelsen omnämner till en början, att socialvårdskommittén nyligen företagit en statistisk undersökning berörande tilläggspensionärer, för vilkas uppehälle folkpensionen icke försloge och vilka därför av vederbörande kommun erhöle kompletterande hemunderstöd i form av fattigvård eller kommunalt pensionstillskott. Undersökningen, som avsett månaderna september—november 1938, syntes i fullt bearbetat skick komma att lämna en i stort sett representativ bild av förhållandena sådana de voro före den av storkriget förorsakade dyrtiden. Pensionsstyrelsen hade erhållit del av vissa preliminära resultat av undersökningen. Av dessa syntes framgå, att 1935 och 1937 års folkpensioneringsreformer, avseende bland annat allmän höjning av folkpensionerna respektive dyrortsgradering av vissa pensionsförmåner, i viktiga avseenden knappast förmått att alltid på ett fullt tillfredsställande sätt skipa rättvisa mellan olika kategorier pensionstagare.

Enligt det preliminära undersökningsresultatet syntes sålunda under den tid undersökningen omfattat ensamstående tilläggspensionärer genomgående ha nödgats uppbära högre kommunalt understöd än med varandra samboende, och vidare hade under samma tid antalet till kommunalt understöd hänvisade tilläggspensionärer varit påfallande stort i städer och tätbebyggda

kommuner på landsbygden i jämförelse med förhållandena inom de jordbruksbetonade kommunerna.

Pensionsstyrelsen erinrar vidare därom, att det enligt sakens natur vore synnerligen fördelaktigt, om man i samband med en dyrtidsförbättring av folkpensionerna kunde tillgodose önskemålet om en med hänsyn till behovet mera ändamålsenlig avvägning av pensionerna. Vid övervägande av detta spörsmål hade styrelsen emellertid funnit detsamma vara av alltför stor räckvidd för att i detta sammanhang kunna föras fram till en lösning, om ock endast provisorisk. Vid samråd med socialvårdskommittén hade denna biträtt styrelsens mening och meddelat, att kommittén, jämlikt det kommittén lämnade uppdraget att granska lagstiftningen rörande socialförsäkringen, komme att upptaga ifrågavarande spörsmål till övervägande och till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill en närmare prövning av frågan gäve anledning. Styrelsen förklarar sig jämväl hava övervägt, huruvida icke en förbättring av folkpensionärernas ställning provisoriskt skulle kunna ske genom någon form av kommunal understödssamhet i kombination med statsbidrag till kommunerna i förhållande till utgivna belopp. Styrelsen hade emellertid kommit till den uppfattningen, att detta icke innebure en lämplig eller framkomlig väg för lösning av spörsmålet ifråga.

Härefter har pensionsstyrelsen anfört:

En till levnadskostnadernas stegring anknuten förbättring av folkpensionerna torde näppeligen kunna genomföras på annat sätt än genom en allmän, av särskild behovsprövning ej betingad, förhöjning av förmånerna. Även med en dylik anordning är det tydligt, att höjningen i den mån så kan ske bör förbehållas de folkpensionstagare, vilkas försörjningsläge är sämst. Pensionsstyrelsen har därför ansett det uteslutet att i förevarande sammanhang ifrågasätta förhöjning av enbart grundpension enligt lagen om folkpensionering eller av enbart avgiftspension enligt äldre lag, vilka pensionsförmåner utgå utan behovsprövning till envar som erlagt pensionsavgifter och följaktligen närmast äro att jämföra med pensioner på grund av försäkring i vilket försäkringsbolag som helst.

Då man i nuvarande situation nödgas skjuta frågan om en ändring av de grunder, efter vilka folkpensionerna utgå, på framtiden, kan dyrtidsförhöjningen uppenbarligen icke sättas så hög, att de folkpensionärer, för vilka pensionerna redan före den av storkriget förorsakade dyrtiden voro för små, skulle kunna erhålla en nödtorftig bärning av desamma. I stället torde man böra sträva efter att söka bereda dem av folkpensionärerna möjlighet att undvara kommunalt understöd, som hittills i stort sett kunnat reda sig sådan hjälp förutan. Av synnerlig vikt är ock att förhöjningen avväges så, att den icke utestänger möjligheten av att vinna en ej endast provisorisk förbättring av deras förmåner, som för närvarande äro sämst ställda i pensionshänseende.

Även med de utgångspunkter, som pensionsstyrelsen sålunda angivit, kunde förbättringen av folkpensionerna ske efter två väsentligt olika metoder. Enligt den ena av dessa metoder skulle alla folkpensioner, i vilka tilläggspension inginge, höjas med fixt belopp, lika för alla inom en och samma ortsgrupp. Enligt den andra metoden skulle nämnda

folkpensioner höjas med belopp, som stode i visst förhållande till deras storlek. Pensionsstyrelsen anför närmare härom:

De båda metoderna äro ur principiella synpunkter likvärdiga, när det gäller folkpensionärer med högsta möjliga tilläggspension, d. v. s. med en årsinkomst av högst 100 kronor. Vad övriga folkpensionstagare med tilläggspension angår, synes enligt pensionsstyrelsens mening den senare metoden vara den som är mest ägnad att skipa rättvisa. Förhållandet torde nämligen vara, att den inkomst, som ligger till grund för tilläggspensionens beräkning, i många fall är av sådan natur, att med inträdande dyrtid en automatisk kompensation av densamma äger rum, varför det huvudsakligen blir fråga om att uppväga minskningen i folkpensionens värde. Den förra metoden skjuter härutinnan betydligt över målet och medför dessutom en föga önskvärd diskontinuitet mellan personer, som åtnjuta en obetydlig tilläggspension, och dem som ha en inkomst, vilken endast obetydligt överstiger gränsen för rätt till tilläggspension. Den enda principiella betänklighet, som kan anses vidlåda den senare metoden, är att höjningen av tilläggspensionerna ej lämpligen kan utsträckas över 42.9 procent, eftersom summan av inkomst och pension eljest skulle sjunka med stigande inkomst i de fall, då dyrtiden ej automatiskt kompenseras genom ökad inkomst.

Vad angår möjligheterna att praktiskt genomföra en lösning enligt de olika metoderna framhåller pensionsstyrelsen, att de svårigheter, som uppstode vid den förra metodens tillämpande, vore betydligt större än vid den senares. Den förra metoden skulle även vara förenad med sådan tidsutdräkt, att första utbetalningen sannolikt icke kunde äga rum förrän tidigast i juli 1941, beroende på att det icke torde vara möjligt att tillfredsställande ordna utbetalningen på annat sätt än genom utfärdande av kvittenshäften i samtliga de omkring 450,000 fall, då tillägg skulle utgå. Vid en lösning enligt den senare metoden erfordrades däremot särskilda kvittenshäften endast i ett begränsat antal undantagsfall.

Beträffande slutligen de kostnader, som vore förenade med de olika metodernas tillämpning, upplyser pensionsstyrelsen, att — under förutsättning att man ville hjälpa de sämst ställda pensionstagarne lika i båda fallen — en lösning efter den förra metoden ställde sig icke obetydligt dyrare än en lösning enligt den senare.

Av de skäl, som sålunda anförts, har pensionsstyrelsen vid valet mellan de båda metoderna funnit såväl principiella som praktiska och ekonomiska synpunkter tala för den senare, varför styrelsen ansett sig kunna begränsa sin utredning till att behandla denna metod.

Pensionsstyrelsens förslag.

Först uppstode frågan, huruvida pensionsförhöjningen borde sättas i relation enbart till tilläggspensionen eller om hänsyn borde tagas till folkpensionen i dess helhet, således även till den däri ingående pensionen för erlagda obligatoriska pensionsavgifter.

Pensionsstyrelsen anför härom:

Det kunde synas ligga närmast till hands att besvara frågan i enlighet med det förra alternativet, eftersom det endast är tilläggspensionen som utgår efter behovsprövning. Emellertid torde tilläggspensionens maximibelopp få anses avvägt under hänsynstagande jämväl till pensionen för erlagda obligatoriska avgifter. I varje fall är det tydligt, att ett dylikt avvägende legat till grund för bestämmandet av tilläggspensionens belopp för pensionsstagare, som äga rätt till grundpension enligt lagen om folkpensionering. För dessa utgår nämligen tilläggspensionen med ett femtio kronor lägre årligt belopp än för pensionstagare, vilkas rätt till pension för erlagda pensionsavgifter regleras av bestämmelserna i den före år 1937 gällande lagen om allmän pensionsförsäkring. Vid folkpensioneringslagens tillkomst motiverades denna skillnad i pensionsbeloppen uttryckligen med att grundpensionerna enligt den nya lagen regelmässigt komme att bli avsevärt högre än den äldre lagens avgiftspensioner. Det blir sålunda nödvändigt att vid pensionsförhöjningens avvägende medräkna åtminstone en del av grundpensionen. På grund härav synas knappast några starkare invändningar kunna göras mot den ur praktisk synpunkt synnerligen önskvärda förenklingen, att dyrtidstillägget generellt bestämmas skola utgå i förhållande till hela folkpensionens belopp.

Beträffande förfarandet vid utbetalningen av dyrtidstillägg yttrar pensionsstyrelsen — under upplysning att styrelsen samrått med generalpoststyrelsen, som omhänderhar utbetalningen av folkpensionerna — följande:

Generalpoststyrelsen har framhållit, att postverket endast under den försättningen kan åta sig handhavandet även av dyrtidstilläggets utbetalning, att tillägget liksom folkpensionen i övrigt utbetalas mot kvittens, varå redan vid utlämnandet till pensionstagaren finnes angivet det till betalning förfallande beloppet. Såsom tidigare nämnts skulle dock iordningställandet av särskilda kvittenshäften å dyrtidstillägg för samtliga tilläggspensionärer, uppgående till ett antal av omkring 450,000, draga avsevärd tid. Enbart för beloppens uträkning samt tryckning och utlämning av kvittenshäften finge beräknas åtgå minst 6 månader. Emellertid kan man vid en proportionell höjning av folkpensionerna avsevärt förkorta förberedelsetiden genom att i det alldeles övervägande antalet fall, då folkpensionen utbetalas månadsvis, utnyttja de ordinarie kupongerna på det sätt, att med vissa mellanrum en dylik kupongs belopp utbetalas dubbelt. Det å dessa kuponger angivna månadsbeloppet utgör nämligen en tolfedel eller alltså $8\frac{1}{3}$ procent av folkpensionens årsbelopp och står sålunda i varje särskilt fall i ett sådant givet förhållande till årsbeloppet, som förutsattes enligt denna metod. Samtidigt utgör månadsbeloppet en tillräckligt liten bråkdel av årsbeloppet för att dyrtidstilläggets storlek skall kunna i erforderlig omfattning varieras. För utbetalningen kunna de ordinarie månadskupongerna användas på så sätt, att, när dubbelt månadsbelopp skall utbetalas, vederbörande posttjänsteman medelst en stämpel förser den därvid förfallande kupongen med en extra kvittomening för dyrtidstillägget. Med hänsyn till att folkpensionen ofta lyftes av representant för den som undertecknat kvittot bör påstämplingen lämpligen ske vid den månadsutbetalning, som äger rum närmast före utbetalningen av dyrtidstillägget. För utbekommande av dubbelt månadsbelopp kommer således att erfordras två namnunderskrifter, nämligen en under den vanliga å kupongen tryckta kvittomeningen och en under den påstämplade, dyrtidstillägget avseende kvittomeningen.

I det övervägande antalet fall skulle på detta sätt särskilda kvittenshäften för dyrtidstillägg icke behöva utfärdas. Detta kan emellertid icke undvikas i det jämförelsevis ringa antal fall, inemot 15,000, då folkpension, vari ingår tilläggs-pension, utbetalas kvartalsvis, halvårsvis eller helårsvis.

Men även i vissa fall av månadsutbetalning måste särskilda åtgärder vidtagas. Enär varken av pensionsbrevet eller kvittenshäftet framgår, huruvida i pensionsbeloppet ingår tilläggs-pension, blir det sålunda nödvändigt att, när tilläggs-pension icke ingår, indraga nu gällande kvittenshäften och ersätta dem med andra av annan färg eller försedda med annat kännetecken, utmärkande att dyrtidstillägg icke skall utgå. Antalet sådana fall är omkring 1,500. En liknande åtgärd måste företagas, när i pensionsbeloppet ingår, förutom folkpension innehållande tilläggs-pension, pension för avgifter som erlagts till pensionsstyrelsens frivilliga försäkring. Då dyrtidstillägg icke skall utgå å pension för dylika avgifter, torde det bliva erforderligt att i dessa omkring 3,000 fall utbyta nu gällande kvittenshäften mot nya av annan typ samt därjämte utfärda särskilda kvittenshäften för utkwittering av dyrtidstillägget.

Nu berörda nödvändiga utbyten av kvittenshäften komma icke att medföra några nämnvärda svårigheter vid förevarande alternativs genomförande.

Pensionsstyrelsen upplyser i detta sammanhang, att, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, utbetalning i form av extra månadsbelopp icke syntes kunna äga rum tidigare än i mars 1941.

Beträffande storleken av pensionsförhöjningen anför pensionsstyrelsen, efter att hava erinrat om de allmänna principer, vilka enligt vad styrelsen förut anfört borde ligga till grund därför, följande:

Styrelsen har funnit lämpligast att såsom grund för bestämmande av tilläggets storlek taga den stegring av levnadskostnaderna, som kan beräknas ha inträtt efter stormaktskrigets utbrott på hösten 1939. Levnadskostnadernas storlek beräknas kvartalsvis av socialstyrelsen enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter. På grundval av denna beräkning fastställer Kungl. Maj:t ett procenttal, som anger levnadskostnadernas förhållande till 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå (levnadskostnadstalet). Levnadskostnadstalet var den 1 juli 1939 108 och den 1 oktober samma år 109 samt har under år 1940 fastställts till den 1 januari 114, den 1 april 119, den 1 juli 124 och den 1 oktober 126. Höjningen av levnadskostnadstalet från 108 till 126 under tiden 1 juli 1939—1 oktober 1940 innebär att levnadskostnaderna under denna tid stegrats med $16\frac{2}{3}$ procent. Att märka är emellertid att levnadskostnadstalet fastställes med hänsyn till en hushållsbudget för familj om man, hustru och två barn, åtnjutande en viss realinkomst, som beräknas med utgångspunkt från en årsinkomst av omkring 3,500 kronor år 1935. Lägges i stället en understödstagares normalbudget till grund för indexberäkningen, vilket förfarande för visst ändamål begagnas av Stockholms stads statistiska kontor, synes enligt av kontoret lämnade upplysningar levnadskostnadsstegringen under nyss angivna tid ha varit något större.

Med hänsyn till den levnadskostnadsstegring, som ägt rum från och med tredje kvartalet 1939, synes för innehavare av tilläggs-pension eller invalid-understöd en lämplig förhöjning kunna vinnas genom två extra månadsutbetalningar årligen.

Utbetalningarna av dyrtidstillägg böra enligt pensionsstyrelsens mening äga rum under månaderna maj och november. Därest det,

med hänsyn till den tid som förlupit, skulle befinnas lämpligt att under år 1941 verkställa en ytterligare månadsutbetalning, kunde under vissa förutsättningar en sådan utbetalning för så gott som samtliga dem vilkas pensioner utbetalades månadsvis äga rum i mars 1941. I återstående fall syntes, eftersom särskilda kvittenshäften för utbetalning av dyrtidstillägg då erfordras, en dylik extra utbetalning icke kunna bestämmas till tidigare tidpunkt än maj 1941.

Pensionsstyrelsen har slutligen även uttalat sig rörande vissa detaljspörsmål. Rätten till dyrtidstillägg syntes av praktiska skäl icke kunna anknytas till annan tidrymd än den månad, under vilken tillägget förfölle till betalning. Sålunda borde å ena sidan den som tillerkänts folkpension eller invalidunderstöd senast från och med den månad, under vilken tillägg utbetalats, erhålla hela det tilläggsbelopp, som förfallit till betalning under ifrågavarande månad, medan å andra sidan den vars pensionsrätt upphört exempelvis månaden före den, under vilken ett tilläggsbelopp skolat utbetalas, icke borde komma i åtnjutande av någon del av detta belopp. Av praktiska skäl syntes utbetalning av dyrtidstillägg icke böra äga rum, för den händelse utbetalningen av ett extra månadsbelopp skulle underskrida en viss minimisumma, exempelvis en krona.

I fråga om fördelningen av kostnaderna för ett dyrtidstillägg framhåller pensionsstyrelsen, att de principiellt syntes böra fördelas efter samma grunder, som nu gällde för bidrag till den förmån, varå tillägg skulle utgå. Sålunda borde den på grund- och avgiftspensioner belöpande andelen av ett dyrtidstillägg å tilläggs pensionärernas folkpensioner i sin helhet bekostas av staten, medan den på tilläggs pensionerna belöpande andelen av ett dyrtidstillägg å folkpension ävensom å invalidunderstöd borde fördelas mellan kommuner, landsting (endast i fråga om vissa tilläggs pensioner och invalidunderstöd) och staten efter nu för ifrågavarande förmåner gällande grunder.

Att vid fördelningen av kostnaderna för dyrtidstilläggen särskilt fördela det till varje enskild pensionstagare utbetalade dyrtidstillägget skulle emellertid bliva en mycket omfattande arbetsuppgift och vore enligt pensionsstyrelsens mening ej heller erforderligt. Beräkningen av kommunernas och landstingens andelar i de totala kostnaderna borde nämligen med tillfredsställande noggrannhet kunna tillgå på sådant sätt, att deras andelar för ett år i de inalles utanordnade tilläggs pensionerna och invalidunderstöden ökades med en tolfedel för varje gång under året ett extra månadsbelopp utbetalats som dyrtidstillägg.

Kostnadsberäkningar.

Beträffande kostnaderna för folkpensioner och invalidunderstöd för senast förflutna, innevarande samt nästföljande budgetår anför pensionsstyrelsen:

För budgetåret 1939/40 har kostnaden för tilläggs pensioner och invalidunderstöd utgjort 143.1 miljoner kronor samt för grund- och avgiftspensioner 15.2 miljoner kronor, varav omkring 56 procent eller 8.5 miljoner kro-

nor kunna beräknas hava utgått tillsammans med tilläggs pensioner. Av kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd föllo 21.4 procent eller 30.6 miljoner kronor på kommuner och landsting samt 112.5 miljoner kronor på staten.

För budgetåret 1941/42 beräknas kostnaden för tilläggs pensioner och invalidunderstöd komma att uppgå till 143.5 miljoner kronor och för grund- och avgiftspensioner till 21.5 miljoner kronor, varav 12.0 miljoner skulle utgå jämte tilläggs pension. Av kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd skulle 21 procent eller 30.1 miljoner kronor falla på kommuner och landsting samt återstoden 113.4 miljoner kronor på staten.

Pensionsstyrelsen beräknar samtliga kostnader för budgetåret 1940/41 till medeltalet av de för budgetåren 1939/40 och 1941/42 nyss omnämnda beloppen. Med ledning härav uppskattar styrelsen kostnaden för varje extra månadsutbetalning av dyrtidstillägg på följande sätt:

Månadsutbetalning under budgetåret 1940/41 synes kunna uppskattas till $\frac{1}{12} \times (143.3 + 10.25) = 12.8$ miljoner kronor, varav på kommuner och landsting skulle falla 2.5 miljoner kronor och på staten återstoden, *10.3 miljoner kronor*.

Under budgetåret 1941/42 skulle kostnaderna för varje extra månadsutbetalning kunna beräknas till $\frac{1}{12} \times (143.5 + 12.0) = 13.0$ miljoner kronor, varav på kommuner och landsting fortfarande skulle falla 2.5 miljoner kronor och på staten återstoden, *10.5 miljoner kronor*.

Pensionsstyrelsen framhåller vidare, att utöver nyssnämnda kostnader tillkomme ersättning åt postverket för handhavande av dyrtidstilläggets utbetalning. Generalpoststyrelsen hade ansett lämpligt, att denna ersättning utginge med ett fast belopp å 63,000 kronor för varje utanordning av dyrtidstillägg i form av en extra månadsutbetalning av folkpension eller invalidunderstöd. Detta skulle motsvara en ersättning för varje individuell utbetalning av 14 öre, om man räknade med 450,000 till dyrtidstillägg berättigade pensionstagare.

Slutligen måste man, anför pensionsstyrelsen, räkna med vissa engångskostnader. Dessa hade av generalpoststyrelsen preliminärt uppskattats till omkring 12,000 kronor för granskning av kontokort, rekvisition och utsändning av kvittenshäften, anskaffande och utsändning av gummistämplor m. m. samt till omkring 10,000 kronor för tryckning av kvittenshäften.

Dyrtidstillägg å barnbidrag.

Pensionsstyrelsens förslag.

Pensionsstyrelsen erinrar om att, då barnbidragen i likhet med tilläggs pensioner och invalidunderstöd utginge efter behovsprövning, man icke syntes kunna undgå att i samband med en dyrtidsförhöjning av pensionsförmånerna vidtaga åtgärder för en efter levnadskostnadsstegringen avpassad förbättring av de barns villkor, för vilka barnbidrag utginge. Huruvida och i vilken mån en sådan förbättring borde ske i form av höjda barnbidrag syntes emellertid bliva i hög grad beroende av huruvida kompensation för prisstegringen å olika varuslag lämnades i annan ordning, såsom genom tilldelning av livs-

förnödenheter utan kostnad eller till nedsatt pris, i form av skattelindringar o. dyl. Då pensionsstyrelsen icke hade möjlighet att överblicka i vad mån sådan kompensation redan lämnats eller komme att lämnas, ansåge sig styrelsen icke kunna närmare ingå på frågan huruvida barnbidragen borde höjas i samma proportion som tilläggs pensionärernas folkpensioner och invalidunderstöden eller om tilläventyrs en mindre höjning kunde befinnas skälig, exempelvis med *ett* månadsbelopp om året.

Då barnbidrag utbetalades direkt från pensionsstyrelsen genom postgiro, kunde extra månadsutbetalning därav utan svårighet verkställas när som helst. Då sådan utbetalning skulle äga rum, hade pensionsstyrelsen i fråga om månadsutbetalningar endast att med användande av de ordinarie tryckplåtarna iordningställa en extra upplaga utbetalningskort, vilka försåges med påtrycket »Dyrtidstillägg». De fall då utbetalning skedde i annan ordning än månadsvis vore mycket få och vållade ej nämnvärd svårighet.

Dyrtidstillägg å barnbidrag borde fördelas mellan kommuner och staten efter de grunder, som redan nu gällde, och på samma sätt som föreslagits beträffande tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

Kostnadsberäkningar.

Pensionsstyrelsen gör följande beräkning av kostnaderna i fråga om barnbidrag:

Kostnaden för barnbidrag utgjorde under budgetåret 1939/40 13.5 miljoner kronor, varav på staten 11.4 miljoner kronor och på kommunerna 2.1 miljoner kronor (eller 15.5 procent). För budgetåret 1941/42 har kostnaden antagits till 14.2 miljoner kronor, varav på staten 12.0 miljoner kronor och på kommunerna 2.2 miljoner kronor. För budgetåret 1940/41 torde man kunna räkna med medeltalen av ovan återgivna belopp.

Kostnaden för en extra månadsutbetalning av dyrtidstillägg skulle alltså under sistnämnda budgetår kunna beräknas till $\frac{1}{12} \times 13.85 = 1.15$ miljoner kronor, varav 950,000 kronor kunna beräknas falla på staten. För varje motsvarande utbetalning under budgetåret 1941/42 kan kostnaden beräknas till omkring 1.2 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor på statens andel.

Förbättring av blindhetsersättningen.

Pensionsstyrelsens förslag.

Efter att hava erinrat om att rätten till blindhetsersättning icke vore förenad med behovsprövning i egentlig mening anför pensionsstyrelsen:

För det övervägande antal till blindhetsersättning berättigade personer, vilka sakna egen inkomst eller åtnjuta endast obetydlig sådan, finnes även möjlighet att erhålla tilläggs pension eller invalidunderstöd och således även dyrtidstillägg härå enligt föreslagna grunder, i den mån blindhetsersättningen jämte eventuell annan inkomst icke lägger hinder i vägen. Beträffande blindhetsersättning torde sålunda icke samma skäl för ett generellt dyrtidstillägg föreligga som i fråga om folkpension och invalidunderstöd. Å andra sidan är det emellertid, med hänsyn till arten av de blindas lyte, uppenbart, att de nödvändiga levnadskostnaderna för dem i regel uppgå till väsentligt högre belopp än levnadskostnaderna för de flesta på grund av sjukdom eller

ålder arbetsoförmögna personer. Det synes därför skäligt att även beträffande blindhetsersättningen företaga en dyrtidsförhöjning med ett eller två månadsbelopp.

Dyrtidstillägg å blindhetsersättning bör enligt pensionsstyrelsens förslag i sin helhet bekostas av staten.

Pensionsstyrelsen framhåller i detta sammanhang, att styrelsen med skrift den 23 december 1938 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag rörande en förbättrad ekonomisk ställning för personer berättigade till blindhetsersättning. Detta förslag går ut på en dyrtidsgradering av blindhetsersättning, därvid ersättningen skulle utgå med 600, 750 och 900 kronor i de olika ortsgrupperna. Skulle detta förslag läggas till grund för höjning av blindhetsersättningens belopp, synes enligt pensionsstyrelsens mening anledning att bevilja dyrtidstillägg å de sålunda förhöjda ersättningarna, åtminstone till en början, icke föreligga.

Kostnadsberäkningar.

Pensionsstyrelsen uppskattar kostnaden för utbetalning av dyrtidstillägg, motsvarande en månadsutbetalning av blindhetsersättning, till 135,000 kronor.

Yttranden över pensionsstyrelsens utredning m. m.

Från socialstyrelsen, statskontoret, generalpoststyrelsen, socialvårdskommittén, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet hava yttranden inhämtats över pensionsstyrelsens utredning ävensom över ett i nära anslutning därtill inom socialdepartementet upprättat utkast till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd. Utkastet innehöll däremot ej bestämmelser om dyrtidstillägg å barnbidrag och blindhetsersättning.

Lagutkastet.

Lagutkastet innehöll följande bestämmelser:

Jämlikt 1 § första stycket skulle den som enligt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering ägde rätt till folkpension, vari inginge tilläggspension, eller enligt förordningen samma dag om invalidunderstöd ägde rätt till sådant understöd under år 1941 erhålla dyrtidstillägg, vilket skulle motsvara en sjättedel av honom för året tillkommande folkpension eller invalidunderstöd. Tillägg skulle dock icke utgå å pension eller understöd, som icke uppginge till 12 kronor för år räknat. Dyrtidstillägg skulle, enligt 1 § andra stycket, utgå för tid, under vilken rätt till tilläggspension eller invalidunderstöd föreläge; tillägg skulle dock ej utbetalas, där rätten till pension eller understöd upphört före den månad, varunder tillägget förfallit till betalning. Om tillägget enligt därom meddelad föreskrift förfölle till betalning tidigare än under ett halvårs sista månad, skulle tillägget utgå oavsett förändringar, som efter förfallotiden inträffat i rätten till pension eller understöd. Detsamma skulle i tillämpliga delar gälla i fråga om ökning eller minskning av pension eller understöd.

I 2 § föreskrevs, att kommuner och landsting skulle bidra till dyrtids-tilläggen med belopp, utgörande $16\frac{2}{3}$ procent av deras andelar i kostnaderna för under år 1941 utanordnade tilläggs pensioner och invalidunderstöd. I övrigt skulle bestämmelserna i lagen om folkpensionering i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

Enligt 3 § skulle de närmare föreskrifter, som, utöver vad lagen innehöller, funnes erforderliga för dess tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som berörde även postverket, av pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt.

Lagen skulle träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Statistisk undersökning av socialvårdskommittén.

Innan jag närmare ingår å vad i yttrandena anförts rörande de framlagda förslagen, vill jag återgiva vad socialvårdskommittén andragit rörande den av pensionsstyrelsen omnämnda, av socialvårdskommittén företagna statistiska undersökningen berörande sådana tilläggs pensionärer, som under tiden september—november 1938 erhöles fattigvårdsunderstöd eller pensionstillskott. Kommittén har överlämnat en skriftlig redogörelse för undersökningsresultatet. Av denna redogörelse, som dock icke avsåge att uttömmande belysa tilläggs pensionärernas förhållanden, kunde enligt kommitténs mening hämtas vissa upplysningar av betydelse för frågan om en förbättring av folkpensionerna. Kommittén anför härom:

Av undersökningen framgår bland annat, att i städerna 39.7 % och på landsbygden 21.5 % av samtliga tilläggs pensionärer genom vård å anstalt eller hemunderstöd erhöles hjälp i form av fattigvård eller pensionstillskott under de tre månader undersökningen avser. Dessa tal utgöra medeltalssiffror och stora skiljaktigheter råda mellan olika grupper av stadskommuner och ännu mera mellan enskilda städer och landskommuner. Den lägsta siffran uppvisar landsbygdens jordbrukskommuner, där i medeltal 16.8 % av tilläggs pensionärerna åtnjöto fattigvård eller pensionstillskott, medan för B-, C- och D-kommuner motsvarande siffra utgjorde resp. 19.6, 29.9 och 28.4 %. I Göteborg uppgick motsvarande tal till 46.7 %, i Malmö till 31.2 % och för övriga undersökta städer varierade siffrorna mellan 28.0 och 40.3 %. Av den sålunda från fattigvårdsstyrelse utgående hjälpen erhöles inom landsbygdens A-kommuner 10.1 % av tilläggs pensionärerna understöd genom vård å anstalt och 6.7 % genom hemunderstöd, för B-kommunerna voro motsvarande siffror resp. 9.5 % och 10.1 %, för C-kommunerna 11.7 % och 18.2 % samt för D-kommunerna 11.8 % och 16.6 %. I Göteborg erhöles 13.7 % vård å anstalt och 33.0 % hemunderstöd, i Malmö voro motsvarande siffror resp. 11.3 % och 19.9 %. Den statistiska undersökningen för Stockholm avser december månad 1938. Under denna månad uppbar i Stockholm 40.4 % av tilläggs pensionärerna fattigvårdsunderstöd eller pensionstillskott och hjälpbehovet fördelades så, att 17.3 % erhöles vård å anstalt och 23.1 % hemunderstöd. Av särskilt intresse är de hemunderstödda tilläggs pensionärernas fördelning på kön och civilstånd. Av ifrågavarande kategorier pensionärer utgjordes nämligen i städerna ungefär $\frac{3}{4}$ och på landsbygden omkring $\frac{2}{3}$ av ej gifta män och kvinnor. Med hänsyn till hyresutgifternas relativt stora andel av levnadskostnaderna har undersökningen även omfattat de hemunderstödda tilläggs pensionärernas boendeförhållanden. Det fram-

går bl. a. att i Göteborg och Malmö icke mindre än 84.4 resp. 86.7⁰/₀ av dessa pensionärer förhörde bostad i öppna marknaden. I övriga städer stannade motsvarande medeltal vid omkring 70—75⁰/₀. På landsbygden förhordes bostad i A-kommunerna av 18.3⁰/₀, i B-kommunerna av 20.0⁰/₀, i C-kommunerna av 31.2⁰/₀ och i D-kommunerna av 38.5⁰/₀ av de hemunderstödda tilläggs pensionärerna. Beträffande slutligen hemunderstödens belopp märkes bl. a. att för ensamstående pensionärer utgöra understöden i regel något över 50.0⁰/₀ av den utgående folkpensionen, i några fall $\frac{2}{3}$ à $\frac{3}{4}$ av detta belopp. För äkta makar, av vilka endera uppbär tilläggs pension, har det utgående hemunderstödet per månad stundom uppgått till ungefär folkpensionens månadsbelopp, i många fall även högre belopp. För äkta makar, vilka båda uppbära tilläggs pension, synes hemunderstödet i regel ha utgjort c:a $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ av folkpensionen.

Yttrandena.

Jag övergår nu till en redogörelse för vad yttrandena innehålla rörande pensionsstyrelsens förslag och det upprättade lagulkastet.

Inledningsvis må härvid nämnas, att *generalpoststyrelsen* allenast anfört, att från styrelsens sida intet vore att erinra mot pensionsstyrelsens förslag, i vad detsamma avsåge den postverkets medverkan, som erfordrades för utbetalning av dyrtidstillägg å folkpension.

Folkpensioner och invalidunderstöd.

I yttrandena vitsordas, att behov av förbättring av folkpensioner och invalidunderstöd med hänsyn till rådande förhållanden föreligger.

Socialstyrelsen, socialvårdskommittén och styrelsen för svenska stadsförbundet hava i samband härmed även berört frågan, huruvida behov föreligger av en ändring av de grunder, efter vilka folkpensioner och invalidunderstöd utgå. *Socialstyrelsen* framhåller, att en partiell omläggning av dessa grunder tvivelsutan vore av behovet påkallad, alldeles oberoende av dyrtidsförhållandena. Det hade varit önskvärt, att en reform därutinnan kunnat åstadkommas omedelbart, varigenom de medel, som kunde anslås till dyrtidstillägg, i högre grad kunde komma dem till godo, som bäst behövde dem. Då emellertid en sådan reform tarvade närmare överväganden och då dess genomförande måste taga avsevärd tid i anspråk vore densamma, med hänsyn till det nuvarande lägets extraordinära karaktär, nu icke möjlig. *Socialvårdskommittén* betonar, att dess statistiska utredning utvisat, att folkpensioneringen, även efter de reformer som genomförts 1935 och 1937, icke blivit tillräckligt effektiv; ett icke obetydligt antal pensionärer måste erhålla kompletterande understöd i form av fattigvård eller pensionstillskott. Hos vissa kategorier pensionstagare vore detta behov av komplettering särskilt framträdande. Antalet tilläggs pensionärer, vilka uppbure kommunalt understöd, vore sålunda anmärkningsvärt stort i städer och tätbebyggda kommuner på landsbygden i jämförelse med motsvarande antal inom de jordbruksbetonade kommunerna. Vidare hade synbarligen de ensamstående pensionärerna att kämpa

med större försörjningssvårigheter är övriga, framför allt i städerna och de industrialiserade områden på landsbygden, där pensionärerna i större utsträckning måste förhyra bostad. Ehuru det varit önskvärt, att frågan om en med hänsyn till behovet mera ändamålsenlig avvägning av pensionerna nu kunnat upptagas till prövning, vore kommittén i likhet med pensionsstyrelsen medveten om att detta icke låte sig göra. Kommittén, som preliminärt behandlat dessa spörsmål, komme emellertid att snarast möjligt fullfölja sina utredningar därutinnan. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* framhåller, att det icke gärna kunde ifrågasättas att vidtaga förändringar i själva systemet för folkpensioneringen, innan socialvårdskommittén uppdragit de framtida riktlinjerna för socialvården i dess helhet.

Den av pensionsstyrelsen föreslagna metoden för dyrtidskompenseringen — förhöjning i förhållande till storleken av utgående förmåner — tillstyrkes. *Socialvårdskommittén* anför, att denna metod, samtidigt som den icke försvårade ett senare genomförande av en realförbättring av deras förmåner, som för närvarande vore sämst ställda, också vore förenad med stora tekniska fördelar. Metodens praktiska fördelar framhållas av *socialstyrelsen*, som dock därvid påpekar, att de föreslagna anordningarna vore behäftade med svagheter i vissa hänseenden. Härom anføres:

Exempelvis må pekas på det förhållandet, att de tilläggspensionärer, som uppbära egen inkomst i form av naturaförmåner (andra än bostad), såtillvida icke hava kännning av prisstegringen och icke äro i behov av dyrtidstillägg. Denna grupp pensionärer intager sålunda en ekonomiskt gynnad ställning i förhållande till andra pensionstagare. Styrelsen anser visserligen ej, att detta förhållande i nuvarande läge bör tillmätas betydelse vid utformningen av de föreslagna provisoriska reglerna för dyrtidstillägget. Däremot synes det icke utslutet, att hänsyn därtill måste tagas vid konstruktionen av ett sådant tillägg av mera definitiv karaktär under en sannolikt kommande period av fortsatt prisstegring.

En avvikande ståndpunkt i fråga om metoden för dyrtidskompenseringen intager endast *styrelsen för svenska landskommunernas förbund*, som efter att hava erinrat om att dyrtidstilläggen komma att utgå med olika belopp inom olika dyrortsgrupper anför:

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om en sådan anordning skulle komma att leda till ett rättvist resultat. Såvitt styrelsen kan finna, kan nämligen den av nuvarande krisläge betingade stegringen av levnadskostnaderna icke graderas efter de dyrortsgrupper, vilka angivas i lagen om folkpensionering. Levnadskostnadsökningen torde nämligen — i viss mån på grund av prisreglerande åtgärder från statsmakternas sida — icke stå i direkt proportion till levnadskostnadernas nivå inom de olika dyrortsgrupperna under tiden före krisen, utan torde i stort sett till beloppet vara lika stor inom samtliga ifrågavarande grupper.

Med hänsyn till vad sålunda anförts borde enligt styrelsens mening tagas under övertvägande, huruvida icke de ifrågasatta dyrtidstilläggen kunde bestämmas utan anknytning till graderingen av tilläggspension enligt gällande bestämmelser i pensionslagen.

Beträffande storleken av förhöjningen — motsvarande två månadsutbetalningar — framställes icke någon erinran.

I fråga om tilläggens utbetalande framhåller *statskontoret* önskvärdheten av att den första utbetalningen göres redan i mars i stället för, såsom pensionsstyrelsen föreslagit, i maj. *Socialvårdskommittén* och *styrelsen för svenska stadsförbundet* understryka vikten av att dyrtidstilläggen komma pensionärerna till godo så snart som möjligt.

Mot pensionsstyrelsens förslag rörande fördelningen av kostnaderna för tilläggen göres erinran endast av *styrelsen för svenska landstingsförbundet*, som anför:

Styrelsen hyser betänkligheter mot att landstingen skola belastas med utgifter för detta ändamål. Enligt beslut av 1935 års riksdag skola landstingen successivt befrias från sina utgifter för folkpensioneringen, i det att de icke skola deltaga i kostnaderna för de tilläggs pensioner, som beviljas efter den 1 januari 1937. Som en följd härav hava landstingens utgifter per år för detta ändamål nedgått från c:a 8 milj. kr. till omkring 5 milj. kr. Skulle landstingen nu i enlighet med det föreliggande förslaget deltaga i kostnaderna för dyrtidstilläggen, komma deras utgifter för folkpensioneringen att öka med inemot en miljon kronor. Styrelsen finner en dylik ökning knappast förenlig med 1935 års beslut och anser följaktligen i princip riktigast, att landstingen befrias från att deltaga i utgifterna för omförmälda dyrtidstillägg.

Å andra sidan torde en höjning av folkpensionerna medföra viss minskning av landstingens fattigvårdsutgifter, då landstingen ju äro berättigade att vid ersättning av fattigvårdskostnad jämlikt fattigvårdslagens 40—42 §§ och 51 § avdraga den på vårdtiden belöpande delen av den vårdades folkpension. Till huru stort belopp de besparingar skulle uppgå, som landstingen härigenom skulle göra, är vanskligt att beräkna.

Med hänsyn till nu nämnda omständighet och då det måhända kan förväntas uppstå vissa svårigheter att fastställa annan fördelningsgrund för folkpensionernas dyrtidstillägg än för själva folkpensionerna, vill styrelsen, därest det anses ofrånkomligt att landstingen deltaga i kostnaderna för hithörande dyrtidstillägg, trots sin ovan angivna principiella inställning, icke motsätta sig att landstingen få svara för $16\frac{2}{3}$ % av kostnaderna för dyrtidstillägg å folkpensionerna för de personer, som före den 1 januari 1937 beviljats dylik pension.

I detta sammanhang må omnämnas, att *Göteborgs folkpensionärers förening* i skrivelse den 31 december 1940 hemställt, att dyrtidstillägg å folkpensionerna måtte bestämmas till sådan storlek, att de gåve full kompensation för levnadskostnadsstegringen med 1935 års index som bas samt att utbetalningen måtte ske månadsvis i samband med utbetalningen av folkpensionerna och retroaktivt från och med den 1 januari 1941.

Barnbidrag.

Beträffande spørsmålet om dyrtidstillägg bör utgå även å barnbidrag hava uttalanden gjorts av socialstyrelsen, statskontoret och socialvårdskommittén.

Socialstyrelsen förklarar sig vilja allmänt erinra om att det i rådande situation och med hänsyn till framtiden vore såväl befolkningspolitiskt som socialpolitiskt av den största vikt för nationen, att barnens försörjning icke eftersattes. Ur samhällets synpunkt vore det ytterligt angeläget, att icke vårt viktigaste folkmaterial, barnen, vilka vore särskilt beroende av ordent-

lig kost, toge skada av krisförhållandena. Vad särskilt barnbidragen beträffar anför styrelsen:

Det torde vara väl känt, att det här är fråga om ett område av barnförsörjningen, inom vilket mera tillfredsställande förhållanden icke kunna ernås utan ekonomiskt stöd av samhället. I synnerhet under tider av stark prisstegring på livsmedel och andra nödvändighetsvaror bereda just utgifterna för barnens uppehälle särskilt stora svårigheter för behövande änkor och arbetsoförmögna personer, vilka hava att draga försorg om minderåriga barn, samt för de mindre bemedlade fosterföräldrar, som sörja för föräldralösa barn. Dessa svårigheter för barnförsörjningen torde snart nog komma att kännbart ökas under den ytterligare prishöjning, som är att vänta genom den beslutade konsumtionsskatten.

Vid beräkning av kompensation för dyrtiden kunna enligt socialstyrelsens mening de hjälpbehövande uppväxande barn, för vilka barnbidragen äro avsedda, icke lämnas i ett sämre läge än de äldre och arbetsoförmögna personer, vilka uppbära tilläggspension eller invalidunderstöd. Enligt styrelsens mening är det därför av utomordentlig vikt, att antingen barnbidragen kompenseras för dyrtiden efter enahanda grunder som dem, vilka föreslagits beträffande dyrtidstillägget å folkpensionerna, eller ock att, i den mån lägre dyrtidstillägg må bestämmas, fullt ut motsvarande förmåner beredas barnen på andra vägar.

Statskontoret anser en mot förbättringen av folkpensioner och invalidunderstöd svarande höjning av barnbidragen väl motiverad, därest kompensation för prisstegringen i annan ordning icke lämnades i större utsträckning än vad för närvarande vore fallet. *Socialvårdskommittén* förklarar, att även de, som åtnjuta barnbidrag, givetvis böra beredas kompensation för den inträdda dyrtiden. I likhet med pensionsstyrelsen vore kommittén emellertid icke i tillfälle att bedöma, i vad mån dessa förmånstagare borde komma i åtnjutande av motsvarande förhöjning som folkpensionärerna eller om kompensationen delvis borde beredas dem genom andra åtgärder.

Blindhetsersättning.

Statskontoret anser tillräckliga skäl för närvarande icke föreligga för en mot förbättringen av folkpensioner och invalidunderstöd svarande höjning av blindhetsersättningen. *Statskontoret* erinrar om att sistnämnda ersättning icke vore graderad efter dyrtid samt framhåller, att en dylik gradering syntes böra genomföras, innan en dyrtidskompensation övervägdes.

Socialstyrelsen förklarar sig icke kunna finna någon anledning att uppskjuta förverkligandet av pensionsstyrelsens — i det föregående omförmälda — förslag av den 23 december 1938. Dess viktigaste innebörd vore att ersättningen Ortsgraderades, något som framstode som en ofrånkomlig konsekvens av Ortsgraderingen av folkpensioner m. m. Den höjning av ersättningens belopp även i billigaste Ortsgrupp, nämligen från 500 till 600 kronor, som förslaget därjämte innebure, funne styrelsen alltjämt även på längre sikt skäligen. Denna höjning motsvarade nära den ökning med två månadsbelopp, som skulle vidtagas, därest den i fråga om folkpensionerna föreslagna dyrtidsförbättringen skulle genomföras även beträffande blind-

hetsersättningen. Med hänsyn härtill torde vid ett realiserande av 1938 års förslag någon dyrtidsersättning icke få anses påkallad. Då den i nyssnämnda förslag förordade förbättringen av blindhetsersättningen syntes kunna genomföras utan att föregripa socialvårdskommitténs arbete, tillstyrkte socialstyrelsen, att detta förslag nu bragtes till förverkligande.

Socialvårdskommittén anför i sitt yttrande i nu förevarande ärende — utan att hava tagit ställning till pensionsstyrelsens förslag av den 23 december 1938, över vilket förslag kommittén då icke avgivit yttrande — att, därest en förbättring icke bereddes dem, som åtnjöte blindhetsersättning, genom ett omedelbart förverkligande av ett dylikt förslag, dessa borde beredas dyrtidstillägg i likhet med folkpensionärerna.

Anslagen till bidrag till folkpensioner m. m. för budgetåret 1941/42.

Jag övergår nu till behandling av de i statsverkspropositionen upptagna anslagen till bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., barnbidrag samt ersättning till postverket för pensionsutbetalningar.

Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., förslagsanslag.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1937/38.....	135,500,000	119,065,114
1938/39.....	138,500,000	126,321,202
1939/40.....	136,000,000	127,870,337
1940/41.....	136,000,000	—
1941/42 (förslag).....	145,000,000	—

I skrivelse den 31 augusti 1940 har *pensionsstyrelsen* framlagt beräkningar rörande medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår, därvid styrelsen utgått från nu gällande bidragsgrunder.

Styrelsen har däri inledningsvis framhållit, att, då det gällde att söka beräkna anslagsbehovet för nästa budgetår, styrelsen hade en säkrare siffermässig grundval för sina kalkyler än vad under de närmast föregående åren varit fallet.

Styrelsen lämnar härefter följande sammanställning rörande pensionsutbetalningarnas storlek under olika kvartal av de båda budgetåren 1938/39 och 1939/40.

Tidsperiod	Utbetalt belopp i miljoner kronor	Tidsperiod	Utbetalt belopp i miljoner kronor
3:e kvartalet 1938.....	36: 58	3:e kvartalet 1939.....	37: 68
4:e » 1938.....	43: 71	4:e » 1939.....	43: 69
1:a » 1939.....	38: 53	1:a » 1940.....	38: 34
2:a » 1939.....	38: 94	2:a » 1940.....	39: 87
	Summa 157: 76		Summa 159: 58

I anslutning till denna översikt har styrelsen anfört följande:

Av sammanställningen framgår, att ökningen i utbetalningarna mellan de båda budgetåren utgör 1.82 miljoner kronor. Då emellertid här även frivilliga pensioner ingå, vilka för budgetåren ifråga kunna beräknas till respektive 1.14 och 1.30 miljoner kronor, kunna kostnaderna för folkpensioner och invalidunderstöd beräknas hava uppgått till respektive 156.62 och 158.28 miljoner kronor. Nämnnda belopp utvisa en stegring mellan de båda budgetåren av endast 1.66 miljoner kronor. Kunde man räkna med samma årliga kostnadsstegring även i fortsättningen, skulle kostnaderna för folkpensioner och invalidunderstöd för budgetåret 1941/42 kunna uppskattas till 161.60 miljoner kronor.

Emellertid måste man vid en kostnadsberäkning på grundval av de här nämnda siffrorna taga i betraktande, att nybeviljandet av folkpensioner under budgetåret 1938/39 var avsevärt mera omfattande än under budgetåret 1939/40. Under det förra budgetåret beviljades sålunda 54,260 nya tilläggspensioner och invalidunderstöd mot 42,493 under det senare. Detta gör, att belastningen för retroaktiva utbetalningar under det förra budgetåret är avsevärt mycket högre än under det senare, vilket medför, att den kostnadsökning, som ovan framräknats mellan dess båda budgetår, icke förslår som måttstock för framtiden, om man utgår från att nybeviljande av tilläggspensioner och invalidunderstöd kommer att äga rum i samma omfattning som under budgetåret 1939/40.

Redan ett årligt antal av 40,000 nya tilläggspensioner och invalidunderstöd — en siffra som ungefärligen synes motsvara det aktuella läget — medför en högre kostnad för budgetåret 1941/42 än den ovan angivna å 161.60 miljoner kronor. En mera ingående beräkning på grundval av nämnda antagande och med iakttagande i övrigt av de erfarenheter, som vunnits under de senaste åren i fråga om jämkningar och indragningar av pensionsbelopp samt avgången bland pensionstagare på grund av dödsfall, har sålunda givit som resultat en summa för budgetåret 1941/42 av 162.50 miljoner kronor, varav 132.9 eller i runt tal 133 miljoner kronor skulle utgöra statens andel.

Det torde vidare vara påkallat att taga hänsyn därtill, att det antal beviljade ansökningar om tilläggspensioner och invalidunderstöd, som här lagts till grund för beräkningarna, svarar mot en högkonjunktur i fråga om försörjningsmöjligheter även för de befolkningsgrupper, som beröras av folkpensioneringen. Vid en försämring av försörjningsmöjligheterna bliva utan tvivel även dessa grupper utsatta, vilket, såsom styrelsens erfarenhet från gångna konjunkturväxlingar utvisar, torde komma att medföra ett avsevärt ökat antal ansökningar om folkpension. Med hänsyn till den väntade lågkonjunkturen synes det därför nödvändigt att för den närmaste tiden beräkna pensionskostnaderna under antagande av ett större antal årligen beviljade nya folkpensioner och invalidunderstöd än 40,000. Styrelsen har för sin del funnit lämpligt att förutsätta en stegring i antalet nybeviljade tilläggspensioner och invalidunderstöd till omkring 45,000 per år. Detta skulle medföra en ökning i de för budgetåret 1941/42 beräknade kostnaderna till i runt tal 165 miljoner kronor, varav 135 miljoner kronor skulle belöpa på staten.

I statens kostnader äro inräknade såväl ersättning, varom förmåles i 6 § 3 mom. tredje stycket lagen om folkpensionering, som kostnaderna för undersökningar jämlikt föreskrifterna i 31 § fjärde stycket samma lag.

Från anslaget torde vidare i likhet med vad tidigare skett få bestridas även det relativt obetydliga statsbidraget till den frivilliga pensionsförsäkringen. Genom detta statsbidrag ökas det pensionsbelopp, som svarar mot före 1936

års ingång erlagda avgifter, i den mån de icke överstiga 30 kronor under ett och samma kalenderår, med $\frac{1}{8}$. Statsbidraget har utgjort för år 1938 omkring 3,800 och för år 1939 omkring 4,500 kronor.

Under återopande av det anförda har pensionsstyrelsen hemställt, att anslaget till bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m. måtte för budgetåret 1941/42 uppskattas till 135,000,000 kronor.

Barnbidrag, förslagsanslag.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1938/39	16,400,000	12,941,617
1939/40	14,000,000	11,410,957
1940/41	12,000,000	—
1941/42 (förslag).....	13,000,000	—

Utöver vad i det föregående anförts rörande gällande författningsbestämmelser angående barnbidrag må nämnas, att i samband med denna lagstiftning ett i 43 § lagen om folkpensionering upptaget stadgande om barntillägg erhållit karaktär av övergångsbestämmelse. Några nya beslut om barntillägg kunna icke fattas, och i den mån barnbidrag beviljas, skola barntilläggen indragas. Enligt övergångsbestämmelsen skola vidare efter 1937 års slut utgående barntillägg bekostas som barnbidrag.

I skrivelse den 31 augusti 1940 har *pensionsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för nästa budgetår för bestridande av statens kostnader för barnbidrag. Styrelsen uttalar sig på i huvudsak följande sätt:

Man torde numera kunna anse, att den med 1938 års ingång ikraftträdde lagen om barnbidrag blivit i det närmaste fullt genomförd. Ännu vid juli månads utgång år 1939 kvarstodo 1,460 fall av barntillägg, beviljade enligt pensionsförsäkringslagen, med ett årligt belopp av 228,000 kronor. Vid samma tidpunkt år 1940 kvarstodo endast 276 fall med ett årsbelopp av 38,000 kronor. Antalet ansökningar om barnbidrag uppgick under tiden januari—juli 1939 till 5,634, varav 1,466 avsågo fall, då barntillägg tidigare utgick. Under motsvarande månader år 1940 hade antalet ansökningar nedgått till 2,940, varav endast 81 avsågo fall med tidigare utgående barntillägg. Antalet inkommande ansökningar torde sålunda, efter allt att döma, hava kommit ned till vad som kan anses normalt.

Antalet vid utgången av juli månad 1940 ikraftvarande barnbidrag kan uppskattas till 28,700 med en årskostnad för staten av 11,600,000 kronor, mot vid samma tidpunkt år 1939 27,077 barnbidrag med en årskostnad av 11,179,000 kronor. Härtill kommer det numera ringa antalet barntillägg enligt förut gällande lagstiftning. Medräknas dessa fall, skulle man nå upp till ett ungefärligt antal av 28,550 vid utgången av juli månad 1939 och 29,000 vid utgången av juli månad 1940, således en jämförelsevis mindre betydande ökning. Till jämförelse må anföras, att 1934 års barnpensioneringssakkunniga räknat med ett antal barnbidragsfall av i runt tal 40,000 och en årskostnad för staten av 15,800,000 kronor.

Inalles utgjorde utbetalningarna under budgetåret 1939/40 omkring 13,540,000 kronor, varav omkring 11,410,000 kronor utgjordes av statens andel i kostnaderna. Även om till synes mera stabila förhållanden inträtt, torde dock försiktigheten bjuda, att man, med hänsyn dels till den stora skiljaktig-

heten mellan den verkliga kostnaden och den av 1934 års barnpensionerings-sakkunniga beräknade, dels till den väntade lågkonjunkturen, för budgetåret 1941/42 räknar med samma belopp för täckande av statens andel i barnbidragen som det för budgetåret 1940/41 beviljade.

Styrelsen har alltså beräknat det föreliggande anslagsbehovet för nästa budgetår till 12,000,000 kronor.

Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, förslagsanslag.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1939/40.....	820,000	793,785
1940/41.....	870,000	—
1941/42 (förslag).....	1,100,000	—

Ersättning till postverket för dess bestyr med utbetalningar av folkpensioner och invalidunderstöd var för tiden före den 1 juli 1939 bestämd att utgå med dels en grundersättning, beräknad efter 12 öre för varje utbetalning, dels ock därutöver en dyrtidsersättning, utgörande lika många procent av grundersättningen, som de av postverket under det år, ersättningen avsåg, utbetalade dyrtidstilläggen utgjorde av de utbetalade fasta avlöningarna. Från och med den 1 juli 1939 utgår ersättningen med 15 öre för varje utbetalning, därvid särskild dyrtidsersättning icke utbetalas.

I skrivelse den 31 augusti 1940 har *pensionsstyrelsen* — efter samråd i ämnet med generalpoststyrelsen — framlagt förslag rörande anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1941/42, under vilket budgetår skola gäldas ersättningar för utbetalningar under år 1941.

Med avseende å *grunderna för ersättningen* hemställer pensionsstyrelsen — i anslutning till ett av generalpoststyrelsen framställt förslag — att ersättningen måtte få från och med nästa budgetår höjas till 17 öre för varje utbetalning. Förslaget motiveras med att efter den 1 juli 1939 postverkets personalkostnader stigit avsevärt genom höjning av de enligt allmänna lönebestämmelser utgående rörliga tilläggen och genom motsvarande höjning av ersättningarna till den personal, för vilken generalpoststyrelsen bestämmer ersättningen, samt att efter nämnda dag jämväl postverkets driftkostnader kraftigt ökats.

Beträffande *antalet utbetalningar* anför pensionsstyrelsen, att detsamma, som under år 1938 utgjort omkring 5,260,000, under år 1939 stigit till 5,494,000, varav 2,661,000 hänfört sig till första halvåret och 2,833,000 till det senare. Under första halvåret 1940 hade antalet utbetalningar uppgått till 2,733,000, vilken siffra i förhållande till samma period 1939 utvisade en ökning av 2.7 %. Med utgångspunkt från antalet utbetalningar under år 1939 och med ledning av berörda procentsiffra har styrelsen uppskattat antalet utbetalningar under år 1941 till omkring 5,800,000.

För budgetåret 1941/42 skulle enligt dessa kalkyler medelsbehovet för ifrågavarande ersättning bliva $(0.17 \times 5,800,000)$ 986,000 kronor eller i avrundat tal 980,000 kronor.

Departementschefen.

Den prisstegring, som inträtt under kriget, medför särskilt svåra verkningar för de stora grupper av vårt lands befolkning, som för sitt livsuppehälle hava att lita till folkpensioner eller invalidunderstöd. Dessa understöd äro, på sätt framgår av den statistiska utredning, som socialvårdskommittén verkställt, i och för sig synnerligen knappt utmätta. Enligt min mening föreligger därför särskild anledning för statsmakterna att tillse, att ifrågakvarande pensioner och understöd icke på grund av de ändrade förhållandena mista avsevärd del av sitt värde. Med hänsyn härtill anser jag, att ett skäligt tillägg bör utgå på pensionerna och understöden för kompensation av levnadskostnadsstegringen. Någon invändning häremot har ej gjorts i de i ärendet avgivna yttrandena.

I pensionsstyrelsens utredning samt i yttranden av socialstyrelsen, socialvårdskommittén och styrelsen för svenska stadsförbundet har uppmärksamheten fästs vid önskvärdheten av en avvägning av pensionernas och invalidunderstödens storlek, som bättre än den nu gällande svarar mot de olika behoven. Lösningen av spörsmålet om den dyrtidskompensation, som påkallas av nu rådande särskilda förhållanden, synes emellertid icke behöva uppskjutas i avvaktan på ett ställningstagande till nämnda önskemål.

Olika utvägar äro tänkbara för att bereda en sådan kompensation. Pensionsstyrelsen har stannat för att föreslå en allmän, av särskild behovsprövning ej betingad förhöjning av utgående förmåner med belopp, som stå i visst förhållande till förmånernas storlek. Mot ett anlitanande av denna utväg hava invändningar framställts endast i ett yttrande, nämligen av styrelsen för svenska landskommunernas förbund. Då den av pensionsstyrelsen föreslagna utvägen, med hänsyn till föreliggande omständigheter, synes mig mest rättvis och i övrigt lämplig, anser jag pensionsstyrelsens förslag böra läggas till grund för åtgärder i ärendet.

Såsom pensionsstyrelsen anfört, synas dyrtidstillägg böra utgå, förutom å invalidunderstöd, endast å pensioner, som äro förenade med tilläggspension. Dyrtidstilläggen torde emellertid av skäl, för vilka pensionsstyrelsen närmare redogjort, böra sättas i relation icke enbart till tilläggspensionen utan i princip till pensionen i dess helhet, således även till den däri ingående pensionen för erlagda obligatoriska pensionsavgifter. Däremot synes tillägg icke böra utgå, i den mån pensionen grundar sig på avgifter, som erlagts till pensionsstyrelsens frivilliga försäkring. Något tillägg torde ej heller böra utgå å kommunal förhöjning av tilläggspension jämlikt 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering.

Levnadskostnaderna hava enligt socialstyrelsens indexberäkningar under tiden den 1 juli 1939—den 1 oktober 1940 stegrats med 16 $\frac{2}{3}$ procent. Då det av tekniska skäl lär vara nödvändigt att ordna utbetalningarna av dyrtidstilläggen så, att de kunna samordnas med månadsutbetalningar av folkpensioner eller invalidunderstöd, synes man för närvarande få nöja sig med

att fastställa ett sådant antal månadsutbetalningar av dyrtidstillägg, att utbetalningarnas slutsumma något så när motsvarar levnadskostnadstegringen. Från denna utgångspunkt har pensionsstyrelsen ansett två månadsutbetalningar böra väljas; varje sådan utbetalning motsvarar ju $8\frac{1}{3}$ procent av årsbeloppet, d. v. s. tillhoppa $16\frac{2}{3}$ procent. Pensionsstyrelsens förslag härutinnan har icke mött gensaga i yttrandena. Då man för närvarande har att utgå från den konstaterade prisstegringen och alltså icke kan taga hänsyn till risken av en fortsatt uppgång i levnadskostnaderna, torde pensionsstyrelsens förslag i denna del böra godtagas. Bestämmelserna i ämnet synas för närvarande lämpligen kunna fastställas att gälla för innevarande kalenderår.

Enahanda skäl, som tala för att dyrtidstillägg bör utgå å folkpensioner och invalidunderstöd, förefinnas även i fråga om barnbidragen. Då tillräcklig kompensation för prisstegringen å olika varuslag icke kan förväntas bli i annan ordning lämnad åt dem, som åtnjuta barnbidrag, finner jag ett dyrtidstillägg av en sjättedel eller $16\frac{2}{3}$ procent av barnbidragens årsbelopp skäligt. Dyrtidstillägg synes ej heller här böra utgå å kommunal förhöjning av barnbidraget.

Vad därefter blindhetersättningen angår må erinras om pensionsstyrelsens förslag av den 23 december 1938, som utgjorde resultatet av en av framställning från riksdagen föranledd utredning, huruvida till blindhetersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunde beredas en förbättrad ekonomisk ställning. Pensionsstyrelsen föreslog för sin del en dyrortsgradering av blindhetersättningen, därvid densamma skulle utgå med 600, 750 och 900 kronor i de olika ortsgrupperna. Förslaget innefattade sålunda samtidigt en förhöjning av ersättningen i lägsta ortsgruppen, nämligen från 500 till 600 kronor. Pensionsstyrelsen har i sin utredning den 28 november 1940 framhållit, att, om den föreslagna dyrortsgraderingen av blindhetersättningen genomfördes, anledning att bevilja dyrtidstillägg å de förhöjda ersättningarna åtminstone till en början icke syntes föreligga. I flera yttranden i nu förevarande ärende har denna pensionsstyrelsens ståndpunkt biträtts. Då de för blindhetersättningen gällande bestämmelserna äro uppbyggda efter andra grunder än de stadganden, vilka reglera folkpensioner och invalidunderstöd, synes spörsmålet om det lämpligaste sättet för förbättring av blindhetersättningen icke behöva avgöras i nu förevarande sammanhang. Jag har emellertid för avsikt att inom kort till prövning upptaga nyssnämnda spörsmål, vilket därefter kommer att anmälas för Kungl. Maj:t.

Erforderliga bestämmelser rörande dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag torde böra upptagas i en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. Förslag till lag i ämnet har upprättats inom socialdepartementet.

I 1 § första stycket hava upptagits de förut omnämnda grundläggande stadgandena, att dyrtidstillägg skall utgå under år 1941 till den som åtnjuter

folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag samt att tillägget skall motsvara en sjättedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för året. I detta stycke har därjämte intagits den av praktiska skäl föranledda bestämmelsen, att dyrtidstillägg dock icke skall utgå å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor om året.

Andra stycket i 1 § inledes med en föreskrift, att dyrtidstillägg skall utbetalas halvårsvis å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Pensionsstyrelsens förslag om utbetalning av dyrtidstillägg samtidigt med månadsutbetalning av folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, vilket lär vara den mest praktiska och lämpliga utvägen härutinnan, synes mig böra godtagas. De tekniska anordningar, som äro erforderliga för genomförandet därav, hava förberetts av pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen. Såsom tidpunkt för utbetalning av dyrtidstillägg har pensionsstyrelsen föreslagit maj och november. Med hänsyn till de ekonomiska påfrestningar, som under innevarande vinter otvivelaktigt komma att uppstå, finner jag — i likhet med vad i några yttranden framhållits — det angeläget, att den första utbetalningen verkställs så snart som möjligt. Enär förberedande åtgärder för snar utbetalning redan verkställts, torde det, enligt vad jag inhämtat från pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen, icke av tekniska skäl möta något hinder att vidtaga den första utbetalningen redan i februari månad. Den andra utbetalningen synes, såsom pensionsstyrelsen föreslagit, lämpligen kunna verkställas i november. Föreskrifter om tidpunkten för utbetalningarna samt erforderliga detaljbestämmelser rörande den ordning, i vilken utbetalningarna skola verkställas, torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

I 1 § andra stycket hava upptagits jämväl några av praktiska skäl föranledda särbestämmelser. Sålunda har det synts böra föreskrivas, att förändringar, innefattande minskning eller upphörande av tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag, vilka inträffa efter den månad, under vilken förfallotiden för ett halvårsdyrtidstillägg infaller, icke skola föranleda till återbetalning av någon del av dyrtidstillägget för ifrågavarande halvår. Där emot skall, om ökning av pensionen sker, mot ökningen svarande dyrtidstillägg utbetalas. Särskild beräkning av dyrtidstillägg skall äga rum beträffande nya pensioner, som börja utgå sedan någon del av ett halvår förflutit. Sådan beräkning skall också företagas i de fall, då pensionen under halvåret ökas eller minskas före den månad, under vilken dyrtidstillägg förfaller till betalning. Å ny pension, som hänför sig till del av halvåret efter den månad, då dyrtidstillägg i allmänhet förfallit till betalning, skall jämväl dyrtidstillägg beräknas. Vidare har ansetts böra stadgas, att den, som icke åtnjuter tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag den månad, under vilken ett halvårsdyrtidstillägg förfaller till betalning, icke skall utfå någon del av dyrtidstillägget för det halvåret. Sålunda skulle — om första utbetalning ägde rum i februari — den vars rätt till exempelvis tilläggspension upphört med januari månad icke erhålla något dyrtidstillägg alls.

2 § innehåller reglering av frågan, huru kostnaderna för dyrtidstilläggen skola bäras. I överensstämmelse med pensionsstyrelsens förslag har detta spörsmål erhållit den lösningen, att staten skall betala huvudparten men att kommuner och landsting skola bidra med belopp, som motsvara en sjättedel av summan av deras andelar i kostnaderna för under år 1941 utanordnade tilläggs pensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Landstingen deltaga givetvis ej såvitt angår barnbidrag. Den sålunda föreslagna anordningen har ej mött direkt gensaga i yttrandena; styrelsen för svenska landstingsförbundet har dock anfört vissa betänkligheter däremot.

I den mån ej särskilda föreskrifter lämnas i den nu föreslagna lagen skola, enligt 3 §, bestämmelserna i lagarna om folkpensionering och barnbidrag i tillämpliga delar lända till efter rättelse. Kungl. Maj:t skall emellertid äga uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad den nu föreliggande lagen innehåller, finnas erforderliga för dess tillämpning.

Lagen lär bära träda i kraft utan dröjsmål.

Kostnaderna för staten för dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag under år 1941 hava av pensionsstyrelsen beräknats uppgå till, beträffande folkpensioner och invalidunderstöd 10,300,000 kronor för första halvåret och 10,500,000 kronor för andra halvåret samt i fråga om barnbidrag 950,000 kronor för första halvåret och 1,000,000 kronor för andra halvåret. Dessa kostnader synas lämpligen bära bestridas från de å riksstaten upptagna anslagen till förutnämnda ändamål. Såvitt angår bestridandet av kostnaderna under första halvåret 1941 torde riksdagens medgivande bära inhämtas, att för budgetåret 1940/41 beviljade förslagsanslag skola få tagas i anspråk därför. Kostnaderna för andra halvåret 1941 synas däremot, såsom i årets statsverksproposition förutsatts, bära belasta de för budgetåret 1941/42 beräknade förslagsanslagen.

Vad först angår anslaget till bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m. skulle detta med tillämpning av hittillsvarande grunder enligt pensionsstyrelsens beräkningar upptagas till 135,000,000 kronor. Med hänsyn till belastningssiffrorna under en följd av år anser jag emellertid det av pensionsstyrelsen beräknade beloppet alltför högt, varför en nedsättning därav synes kunna ske. En viss reducering av det av styrelsen för kostnader för dyrtidstillägg uppskattade beloppet torde ävenledes kunna vidtagas. Å andra sidan förefaller det emellertid sannolikt, att nu ifrågakommande anslag kan komma att belastas med kostnader för dyrtidstillägg under först halvåret 1942. Med anledning av vad sålunda anförts synes anslaget för nästa budgetår bära upptagas till 145,000,000 kronor. Beträffande därefter anslaget till barnbidrag synas mig de senaste årens erfarenheter hava givit vid handen, att utgifterna för ifrågakommande ändamål av 1934 års barnpensioneringssakkunniga uppskattats alltför högt. Anledning torde där-

för icke föreligga att numera vid anslagsberäkningen följa de sakkunnigas kalkyler. I vad mån en försämring av konjunkturerna kan komma att påverka medelsbehovet låter sig för närvarande icke närmare bedöma. Ehuru de av pensionsstyrelsen beräknade beloppen torde vara för höga, synes av liknande skäl, som anförts beträffande anslaget till bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., anslaget till barnbidrag för nästa budgetår böra upptagas till summan av de av pensionsstyrelsen föreslagna beloppen — 12,000,000 och 1,000,000 kronor — eller 13,000,000 kronor. Vad slutligen angår anslaget till ersättning till postverket för pensionsutbetalningar synes mig den ifrågasatta höjningen av ersättningen från 15 till 17 öre per pensionsutbetalning skälig, varför jag förordar, att densamma kommer till stånd. Ej heller har jag något att erinra mot de verkställda kalkylerna rörande antalet utbetalningar av här avsedda slag. Med hänsyn härtill borde anslaget beräknas till 980,000 kronor. Från nu ifrågavarande anslag torde emellertid vidare böra utgå ersättning till postverket dels för handhavandet av utbetalningar av dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd under kalenderåret 1941, vilken ersättning av generalpoststyrelsen beräknats till ($2 \times 63,000$) 126,000 kronor, dels ock för vissa engångskostnader, av styrelsen uppskattade till omkring 22,000 kronor. Hela anslaget synes mig därför böra för nästa budgetår upptagas med ett avrundat belopp av 1,100,000 kronor.

Under återopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda förslag till lag om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag,

dels medgiva, att det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget till *Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.* må få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning för första halvåret 1941 av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd,

dels medgiva, att det för budgetåret 1940/41 anvisade förslagsanslaget till *Barnbidrag* må få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning för första halvåret 1941 av de i det föregående omförmälda dyrtidstilläggen å barnbidrag,

dels ock för budgetåret 1941/42 anvisa

a) till *Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m.* ett *förslagsanslag* av kronor 145,000,000;

b) till *Barnbidrag* ett *förslagsanslag* av kronor 13,000,000; samt

c) till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* ett *förslagsanslag* av kronor 1,100,000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 20.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ossian Larsson.